

Lyska a slípka: nejsme černé kačenky

(Naše příroda 4/21: Spartánská výchova lysek a slípek: Alena Říhová – upraveno)

Nejprve si přiblížíme obě ptačí dámy, které často lidé nazývají černé kačenky. Pokaždé ale obdivují „chřástaly“ – lysku černou a slípku zelenonohou.

Tito vodní ptáci mají totiž s kachnami společné nanejvýš to, že plují po vodě (navíc slípka zřídka a s těžší). Jejich štíhlá a tmavá těla sice na hladině působí elegantně, ale protože, na rozdíl od kachen, nemají typické plovací blány, plavbu kupředu táhnou kývavými pohyby krkem a před sebou doslova valí vodu. Lyska má jednotlivé prsty olemované bělavou šedě pruhovanou plovací blánou a slípce blána zcela chybí.

Když se chřástalí sestřenky z vody vynoří, překvapí nás svými korpulentními těly a tím, že je na dlouhatánských nohách hravě unesou. Chřástalové se mnohem častěji než ve vodě, pohybují v podmáčených houštinách. S pomocí doširoka roztažených prstů dokáží velmi efektivně rozkládat váhu svého těla, a tak se s lehkostí a jistotou pohybují po vratkém rozbahněném terénu, nebo mezi stébly v pobřežní houštině. Lysky dokonce dokáží přeběhnout po hladině, aniž by se probořily.

Nejspolehlivějším poznávacím znakem těchto dvou chřástalů jsou nápadné barevné čelní štítky a zobáky. Lyska černá má čelní štítek i zobák sněhobílé, zatímco slípka zelenonohá červené se žlutou špičkou zobáku.

Lyska černá dnes hnízdí snad na každém rybníku, kde ji můžeme pozorovat celoročně. Na stojatých vodách i prezimuje. Každoročně brzy zjara si tu musí znovu obhájit své teritorium, což se nikdy neobejde bez bojů. Tím spíš, že o prostor velmi často soupeří se svou sestřenicí, slípkou zelenonohou. Souboje lysek a/nebo slípek probíhají na otevřené vodní hladině. Rozzuřené páry vyráží proti sobě za hlasitého bojového pokřiku s výstražně zdviženým pozadím a krky namířenými vpřed těsně nad hladinou, jakoby se proti sobě řítily torpéda. Jakmile se potkají, strhne se bitka. Prudce proti sobě vykopávají nohy a bijí se hlava nehlava, zatímco kolem sebe mohutně cákají. Dlouho není jasné, kdo z koho, ale nakonec se o vodní plochu přece jen (ne)spravedlivě rozdělí.

Jakmile jsou teritoria vymezena, bojové páry se promění v milující rodiče. V péči o mladé se partneři poctivě střídají. Kuřátka se líhnou vyvinutá (vidí, slyší a mají prachové peří) a pohyblivá (umějí běhat a plavat), ale na čas ještě zůstávají na rodičích potravně závislá. Zprvu jsou přikrmována ze zobáku do zobáku, a to hlavně řasami, ale i drobnými rybkami a splešťulemi. Zhruba po měsíci si už dokáží potravu obstarávat sama, ale rodiče jim dělají garde.

Malé slípky jsou jako banda neposlušných čertů. Záhy po vylíhnutí odvážně vyrazí na průzkumy po okolí a snaží se samy sehnat něco do zobáčku, i když zatím marně. Domů je zažene až hlad. A když už jim kručí v bříšku a rodiče nenajdou doma, vyrazí jim naproti a žadoní o potravu přímo na vodě. To se však rodičům z bezpečnostních důvodů nezamlouvá.

Malé lysky jsou úplně jiné. Úzkostně se drží na hnízdě nebo v hloučku na hladině a oddaně čekají na potravní donášku rodičů. Když se jejich spasitelé loudají, hlasitě na ně volají, aby zrychlili, a přitom kývají oranžovými hlavičkami ze strany na stranu. Malé lysky jsou mistry v žadonění.

Slípka zelenonohá má v hlavě zakódováno dvojí, trojí i čtvero hnízdění, které je velkou fuškou. Je pro ně typická polygamie s vysokou promiskuitou obou pohlaví. Nemají tedy čas se s dětmi piplat. Slípky se snaží autoritativně až despoticky dovést své miláčky k brzké samostatnosti a zapojit je do péče o mladší potomstvo, aby dostály svému rozmnožovacímu plánu. Slípky fyzicky napadají a týrají starší mláďata, aby se rychle osamostatnila a staly se z nich pomocníci v péči o mladší sourozence.

Lysky mají zcela jinou rozmnožovací strategii. Hnízdí jen jednou ročně a jsou monogamní. A tak si mohou dovolit věnovat se svým miláčkům naplno. Ale má to přece jen háček. V závislosti na potravních podmínkách se mění maximální počet kuřátek, který je rodičovský pár schopen v danou chvíli uživit. Lysky dopředu počítají s tou nejpříznivější variantou, proto snášejí více vajec, než jsou schopny uživit. Navíc si početnější potomstvo pojišťují zanášením prvních vajec sousedkám. Za nepříznivých podmínek se z rodičů stávají tyrani, a dokonce i vrazi a uchylují se k domácímu násilí, jež přežijí jen vyvolená kuřátka. V prvních dnech života jsou kuřata ponechána přirozenému výběru. Líhnou se postupně a svádějí krutý boj o přízeň rodičů. Potravu dostávají ti, co nejvíc vyčnívají a žadoní, což jsou ti dříve narození. Nejmladší a nejslabší se v bitvě o sousto neprosadí, a tak zaplatí životem. I mezi nejprůbojnějšími jsou nápadné fyzické rozdíly. Na řadu tedy přichází rodičovská čistka, která vyselektuje skupinku vyvolených. Rodiče teď ve snaze zachovat na živu veškeré potomstvo přednostně pečují o nejslabší nejmladší kuřátka na úkor starších a zdatnějších. Čím mají mláďata sytější oranžovočervenou hlavičku, tím jsou mladší a slabší. Lysky začnou odrostlejší mláďata odstrkovat a brutálně napadat, aby se konečně osamostatnila. Upřednostňováním nedochůdčat však lysky ohrožují svůj reprodukční úspěch. Proč tolik riskují? Jsou si vědomy své reprodukční strategie a chtějí vychovat vlastní děti, nikoli sousedovic „kukačky“.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

POZNEJ LYSKU ČERNOU

1) Napiš shrnutí o lysce černé, zaměř se na 3 základní body (skupinová práce).

- a) Rodinka (vzhled dospělého, mládě)
- b) Chování kuřátek
- c) Chování rodičů (rozmnožovací a hnízdní strategie)

2) Napiš shrnutí o lysce v ich formě (Jsem lyska černá.....), využij jakékoli informace z textu, které můžeš doplnit o vlastní komentář (samostatná práce).

„Zkoumavé čtení: systematické zavedení dílny čtení a oborového čtení do výuky na 2. st. základních škol /na víceletá gymnázia v ČR“, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016346. Projekt je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

POZNEJ SLÍPKU ZELENONOHOU

1) Napiš shrnutí o slípce zelenonohé, zaměř se na 3 základní body (skupinová práce).

„Zkoumavé čtení: systematické zavedení dílny čtení a oborového čtení do výuky na 2. st. základních škol /na víceletá gymnázia v ČR“, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016346. Projekt je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

a) Rodinka (vzhled dospělého, mládě)

b) Chování kuřátek

c) Chování rodičů (rozmnožovací a hnízdní strategie)

2) Napiš shrnutí o lysce v ich formě (Jsem slípka zelenonohá.....), využij jakékoli informace z textu, které můžeš doplnit o vlastní komentář (samostatná práce).